

ПОСТАТІ

ЯРОСЛАВ БОГДАН – «ВСЕВОЛОД РАМЗЕНКО»: ПІДПІЛЬНИК ТА ПУБЛІЦИСТ ОУН

Наталія НІКОЛАЄВА,

*кандидат історичних наук, науковий співробітник
історичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка*

Вивчення біографій керівників українського визвольного руху є одним із найбільш актуальних завдань для дослідників історії України ХХ століття. Допомогти у з'ясуванні подробиць життя підпільників можуть вцілілі архівні матеріали, які тривалий час були недоступні для дослідників і зберігались у польських та радянських

спецфондах, переважно, в архівах каральних органів, які боролися проти українського визвольного руху. Це тим більше актуально, бо чимало людей за участь в українському підпіллі були заарештовані та страчені польською, німецькою або радянською владою, чи загинули у боях та збройних сутичках, тому не могли залишити свідчень про

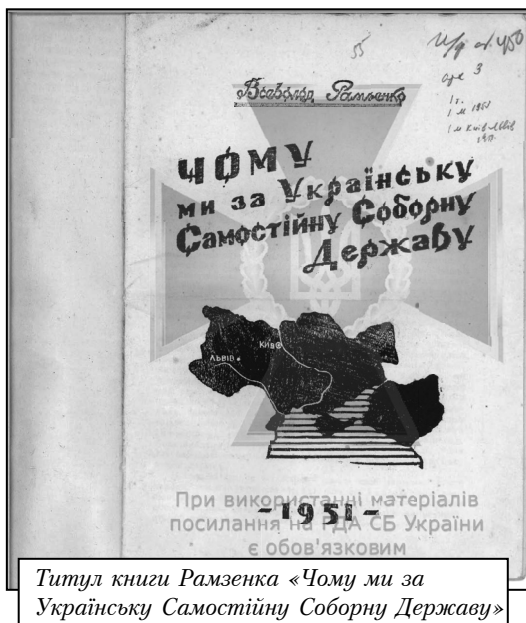
свою діяльність. До того ж, зважаючи на конспірацію у підпіллі, інформація про подобиці діяльності його керівників завжди була максимальною закритою для стороннього ока.

Дослідження біографії керівництва ОУН відповідає загальнодержавним завданням щодо вивчення минулого українського народу і вшанування пам'яті репресованих у ХХ столітті українців, які визначені в Законі України «Про реабілітацію жертв політичних репресій» від 17 квітня 1991 року, Указі Президента України № 879 «Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення» від 14 жовтня 2006 року, Указі Президента України «Про розсекречення, оприлюднення та вивчення архівних документів, пов'язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні» № 37/2009 від 23 січня 2009 року, Указі Президента України «Про вшанування учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» № 75/2010 від 28 січня 2010 року.

Завданням цієї статті є дослідити досі маловідому науковцям та громадськості біографію підпільного автора, члена осередку пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН, згодом – керівника референтури пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Ярослава Васильовича Богдана (1915-1953 рр.). Під час перебування в ОУН він найчастіше користувався організаційними псевдонімами «Всеволод», «Рамзес» та літературним – «Всеволод Рамзенко».

Мало вивченими питаннями його біографії сьогодні є подробиці життя письменника до 1939 року, діяльність у підпіллі в 1944–1951 роках, арешт співробітниками МДБ та засудження до страти. Також обмаль інформації збереглося про його приватне життя, долю родини. У нашій публікації ми постараємося висвітлити ці питання.

Актуальність вивчення біографії Я. Богдана полягає у тому, що він був одним із

Титул книги Рамзенка «Чому ми за Українську Самостійну Соборну Державу»

найбільш відомих підпільних авторів, працював разом з Михайлом Дяченком – «Марком Боеславом», Петром Федунем – «Петром Полтавою» та іншими організаторами видавничої справи ОУН і УПА; його статті та брошури друкувалися багатотисячними накладками у підпільних друкарнях і поширювалися на всій території, де діяв український визвольний рух. Між тим, публікацій про нього обмаль, і досі лишалось ще багато «білих плям» у його біографії. У нашому дослідженні ми намагатимемось максимально повно показати його життя та діяльність, щоб посприяти оприлюдненню маловідомої інформації про нього.

Історіографія питання порівняно невелика. Я. Богдан і його праці згадуються у кандидатській дисертації [10] та загальноючій книзі про видавничу діяльність ОУН(б), підготовленій О. Стасюк [14]. Однак, у книзі не проаналізовано його життєвий шлях, зазначено далеко не всі його праці. Цією ж авторкою згадано про Я. Богдана у серії наукових статей про видання ОУН і УПА у 1940–1950-ті роки [10–17].

Постаті Я. Богдана приділено певну увагу в дисертації [6], монографії [5] та

інших дослідженнях [4] В. Льницького, присвячених кадровому складу та діяльності Дрогобицького окружного проводу ОУН(б) у 1944–1952 роках.

Невелике дослідження про життя Я. Богдана і його погляди на завершення Другої світової війни підготував к.і.н. О. Іщук [9].

Найбільш повним джерелом інформації про життєвий шлях Я. Богдана є архівна кримінальна справа на нього, яка зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ), у фонді справ на реабілітованих осіб під №.75196-ФП [3] (в одному томі). У справі міститься інформація про його біографію, склад родини, підпільну діяльність в ОУН. Є також протоколи допитів свідків діяльності Я. Богдана і його фотографія [2, арк. 252].

Частина підпільних праць Я. Богдана згодом була перевидана у різних наукових виданнях. Слід констатувати, що на сьогоднішній день вони все ще мало відомі широкому загалові (більшість з них зберігається у справі № 376 з ф. 13 ГДА СБУ; з 2009 р. вони вміщені у базі даних інформаційно-довідкового залу ГДА СБУ, де їх може побачити та використати кожен бажаючий). Серед праць Я. Богдана слід відзначити його найвідоміший твір – статтю «Чому ми за Українську самостійну соборну державу?» [1, арк. 340–360]. Досить цікавим є також «Міжнародний огляд» (травень 1945 р.) [1, арк. 50–52]. Окремі його статті публікувалися в журналі «Шлях Перемоги» та інших підпільних виданнях Карпатського крайового проводу ОУН.

На сьогодні повного списку праць Я. Богдана дослідниками ще не укладено. У першу чергу, це пов'язано з тим, що у радянські часи органи МДБ-КДБ переслідували всіх, хто зберігав та вивчав антирадянську літературу, і тому всі видання українського підпілля, що потрапляли до рук зацікавлених читачів, ретельно переховувалися. Однак, переглянувши матеріали кримінальної справи, можна стверджувати, що у підпіллі було видано більше 15 праць Я. Богдана.

З акту проведення операції із затримання Я. Богдана та його подальших допитів видно, що чекісти вилучили у бункері багато написаних ним творів, таких, як: «Демобілізаційний глум», «Тайна атомної бомби», «Дещо про «техніку» большевицьких виборів», «Вільний громадянин чи безправний раб», «Шевченко і Пушкін, два національні генії», «Геть московсько-большевицьке колгоспне кріпацтво з України», «Большевицьке колгоспне рабство», «Нема і не буде колонії, як Україна під москалями-большевицями», «Будь гордий і не встидайся українче, як тебе називають націоналістом», «Що таке нинішній большевицький сталінський соціалізм», «Як розуміти нинішнє міжнародне становище», «Що говорять в світі про Україну, українців і українські справи», «Чим воює більшовицька пропаганда», «Звідки бралася і береться розбійницька імперіалістична завойовницька сила Москви», «Світ проти більшовизму» (дві останні – під псевдонімом Вадим Радич). Я. Богдан був автором організаційної інструкції ОУН «Вказівки в справі ідейно-політичної праці з наддніпрянцями». У справі ці документи, на жаль, не збереглися, однак частину з них виявлено в інших архівних збірках. Навіть їх назви промовисто свідчать щодо того, на які теми намагався писати автор.

Я. Богдан розповів слідчим МДБ, що він народився 10 грудня 1915 року в селищі Розділ (нині – місто, Миколаївський район Львівської області) у родині ремісника. Мав брата Любомира (1928 р.н.) і сестер Одарку (1923 р.н.) та Оксану (1929 р.н.) [2, арк. 7–8]. Його батько, Василь Васильович Богдан (1888–1940 рр.) ремонтував взуття, працював переважно вдома. З 1921 року Я. В. Богдан навчався у початковій школі, а після переїзду батьків до с. Войнилів на Станіславщині продовжував навчання там [2, арк. 28–29].

Навесні 1930 року Я. Богдан закінчив сім класів народної школи у Войнилові та до 1933 року працював разом з батьком у його майстерні. Окрім того, у 1932–1933 рр.

він брав приватні уроки та продовжував навчання, а восени 1933 року вступив до польської гімназії у м. Рогатин. Згодом, у 1934 р., зважаючи на те, що його батьки не змогли оплатити навчання в гімназії, Ярослав перейшов вчитися у приватну українську гімназію в Рогатині, яку закінчив у 1936 році, після чого ще два роки працював у майстерні батька.

У 1930-ті роки Я. Богдан, як і більшість українців, добре знав про діяльність підпільної ОУН, поширення листівок, збройні акції проти окремих представників польської адміністрації. Однак, судячи з його свідчень, у той час він ще не брав активної участі в українському визвольному русі.

Восени 1938 року Ярослав Богдан вступив на філологічний факультет Львівського університету, де навчався до червня 1941 року. Однак закінчити навчання він не зміг через початок війни між СРСР та Німеччиною і окупацію України німецькими військами.

З осені 1941 і до березня 1944 року Я. В. Богдан працював викладачем математики та іноземних мов у Войнилівській народній школі, паралельно був головним бухгалтером Войнилівського маслозаводу. Судячи з усього, у цей час він почав підтримувати тісні контакти з підпільниками ОУН [2, арк. 29–30].

Після повернення радянської влади на територію Західної України у 1944 році, Ярослав Богдан вступив до ОУН, перейшов на нелегальне становище, і з березня до червня 1944 року працював у референтурі пропаганди Калуського окружного проводу ОУН. Керівником цієї референтури був підпільник «Аскольд», який, власне, і запропонував Богдану займатися пропагандистською та літературною діяльністю у підпіллі. «Аскольд» добре знав Я. Богдана і ще раніше підтримував з ним контакт. Запрошуючи його у підпілля, «Аскольд» розраховував на допомогу в підготовці інформаційних та пропагандистських видань ОУН.

До травня 1944 року Я. Богдан перебував у селі Станьків у будинку одного селянина, де слухав радіо та складав зведення – так звані радіоновини, які розповсюджувалися серед населення та в підпіллі ОУН.

Мати Ярослава – Марія Іванівна Богдан (1896 р.н.), а також дві його сестри – Дарка та Оксана – і брат Любомир (1928 р.н.) того ж року були виселені у віддалені регіони Радянського Союзу, ймовірно, через те, що радянській владі стало відомо про його участь в підпіллі ОУН. Їх майно було конфісковане і передане місцевим радянським органам влади.

З червня 1944 до травня 1945 року Я. Богдан працював у референтурі пропаганди Станіславського обласного проводу ОУН, яку очолив той таки «Аскольд». У цей час він продовжував писати та редагувати різні статті, інформаційні бюлетені, які видавалися підпіллям.

З середини 1945 до травня 1950 року Ярослав працював публіцистом у складі референтури пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН, згодом (з червня 1948 р. до травня 1950 р.) займав посаду заступника референта пропаганди. Тоді ж ним було написано кілька статей і брошур, які масово тиражувалися у підпільних друкарнях та розповсюджувалися серед населення та учасників ОУН. Також він брав активну участь у підготовці та редагуванні журналів, листівок й інших друкованих видань, які готувалися Карпатським крайовим проводом ОУН. Під час слідства в МДБ по Станіславській області він розповів, що у травні 1945 р. був призначений членом редакційної колегії журналу «Шлях перемоги», до літа 1946 р. брав участь у його редагуванні, вмщував свої статті. З січня 1946 р. до жовтня 1949 р. був членом редакційної колегії журналу «На зміну», а з січня 1946 р. до липня 1947 р. – журналу «Український робітник». Статті до цих видань, окрім звичного псевда «Всеволод Рамзенко», підписував ще й як «Б. Яросла-

вич», «А. Кожум'яка», «В. Войнович» [2, арк. 235–236].

Треба сказати, що референтура пропаганди Карпатського краю ОУН мала досить сильний кадровий склад. Крім Я. Богдана, до неї також входив один з найвизначніших поетів підпілля Михайло Дяченко – «Марко Боеслав», а також Омелян Кочій – «Левко», Степан Слободян – «Клим», згаданий «Аскольд» та інші. Підготовлені видання друкувались у добре законспірованих підпільних типографіях Станіславського, Дрогобицького, Калуського та Коломийського окружних проводів ОУН. Порівняно недалеко, на території Солівщини та Болехівщини, у 1945–1950 рр. переховувався і керівник референтури пропаганди ОУН Петро Федун – «Полтава», який підтримував контакти з пропагандистами Карпатського крайового проводу ОУН.

Видавничій роботі Карпатський крайовий провід ОУН приділяв велику увагу, вважаючи, що у боротьбі проти німецької і радянської влади друковане слово важить не менше, ніж вогнепальна зброя. Щоб уникнути розконспірації, підпільники часто вибирали місцем перебування підпільних типографій важкодоступні місця у горах та лісах Карпат. Наприклад, у березні-травні 1949 р. УМДБ по Станіславській області було проведено кілька операцій з розшуку типографії Станіславського окружного проводу ОУН. Під час цих операцій були заарештовані референт пропаганди Надвірнянського надрайонного проводу ОУН Дмитро Черевко – «Промінь» (1911 р.н.), заступник керівника Надвірнянського надрайонного проводу ОУН Олексій Байдук – «Вернигора» (1911 р.н.) та вбиті друкарка цієї референтури «Марія», учасники охорони проводу «Ліщина» та «Кармелюк», координатор референтури пропаганди «Журба». У процесі розшуку була виявлена та ліквідована типографія Карпатського крайового проводу ОУН та Станіславського окружного проводу ОУН, яка шифрувалася під назвами «Київ», «Київ-Львів», «Львів-Київ-

Дрогобиць», «Дрогобиць-Станіслав-Чернівці» та «Станіслав». У цій типографії було вилучено 4 типографських станка для друкування брошур, 55 кг. типографського шрифту, понад 5000 примірників брошур та інше майно [8, 16].

Керівник Дрогобицького окружного проводу Володимир Фрайт – «Жар», який приділяв значну увагу друку підпільних видань, влітку 1950 р. переховувався у важкодоступних горах південно-східніше від с. Кам'янка Сколівського району Дрогобицької області. Про це стало відомо чекістам, і з 29 до 31 липня 1950 р. біля с. Кам'янка була організована і проведена велика чекістсько-військова операція, під час якої було знайдено підземний бункер В. Фрайта та вбито його охоронця – «Запорожця». У бункері зберігалася підпільна типографія під назвою «За волю України», 20 кліше для виготовлення найбільш розповсюджених підпільних видань ОУН(б), друкарська машинка, велика кількість підпільної літератури і документів [7, 15].

Інший приклад. 30 листопада 1951 р. у Болехівському лісі неподалік від с. Велика Тура тодішньої Станіславської області чекістсько-військова група виявила бункер, де переховувались учасники Калуського окружного проводу ОУН. Коли чекісти спробували відкрити бункер, керівник референтури пропаганди Калуського окружного проводу ОУН Богдан Бацяк – «Жук» (він же «Тарас», «Ромко»), комендант його охорони «Полтавець», бойовик «Михайло» та друкарка окружного проводу «Ірка», не бажаючи здаватися живими, застрелили один одного. З бункеру було вилучено типографію ОУН, до 50 кг. типографського шрифту, чотири радіоприймачі, 3 автомати, 2 гвинтівки, 3 пістолети, набої та велику кількість підпільної літератури [8, 21].

У схожих важкодоступних гірських лісових масивах і підземних укриттях переховувався і Я. Богдан. Матеріали для публікацій референтура пропаганди брала зі звітів низових ланок підпілля, де описува-

лись подробиці боротьби проти радянської влади, було чимало цікавих та виразних епізодів. Крім того, підпілля через довірених осіб закупувало офіційні радянські видання (газети, книги тощо). Чимало друкованих матеріалів якраз і мали на меті проаналізувати офіційну радянську інформацію з українськими реаліями тогочасного життя і пояснити населенню, що треба робити за таких умов.

Зі свідчень Я. Богдана випливає, що не з усіма підпільниками у нього були рівні стосунки, траплялись і проблеми. Зокрема, робочі стосунки з П. Федуном були куди кращими, ніж з С. Слободяном – «Єфремом», який певний час керував пропагандистською роботою Карпатського краю ОУН. Я. Богдан не хотів працювати під керівництвом останнього і просив П. Федуна посприяти переведенню в іншу організаційну ланку. Той обіцяв розглянути можливість переведення Я. Богдана ближче до себе, адже потребував кваліфікованих помічників. Очевидно, у підпіллі завжди багато важили не лише обов'язки, але й людські стосунки, співіснування людей з різними характерами.

Виглядає на те, що Я. Богдану подобалося займатися підготовкою друкованих видань, це у нього виходило добре, і він не думав про якусь іншу організаційну роботу. Але втрати підпілля ОУН у боротьбі з органами МДБ УРСР у 1944–1950 рр. були дуже великими, слід було подбати про ротацию кадрів та заміну загиблими. Саме тому його, як досвідченого підпільника, було вирішено висунути на керівну посаду. З травня (за іншими даними – серпня) 1950 і до жовтня 1951 року Я. Богдан, за розпорядженням керівництва Карпатського крайового проводу ОУН, виконував обов'язки референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН. Водночас він продовжував готувати до друку власні твори.

Треба сказати, що чекісти із вилученої підпільної літератури та зі свідчень затриманих учасників ОУН добре знали, хто

такий підпільний автор «Всеволод Рамзенко». Його розшук було одним із головних завдань Дрогобицького та Станіславського обласних управлінь НКДБ-МДБ; у 1944–1951 роках Я. Богдана активно шукали, але до осені 1951 р. ніяк не могли вийти на його слід.

19 жовтня 1951 року, під час проведення чекістсько-військової операції, Ярослав Богдан був заарештований співробітниками Управління МДБ УРСР по Дрогобицькій області. Він був виявлений та затриманий у підземному бункері під час проведення чекістсько-військової операції у лісі біля хутора Лавки та села Новий Кропивник Підбузького району Дрогобицької (нині – м. Східниця Львівської) області. У бункері Я. Богдан перебував із Василем Лук'яновичем Савчуком – «Корнилом», референтом пропаганди Підбузького районного проводу ОУН, який під час операції загинув. У Я. Богдана при затриманні було вилучено: автомат ППС, пістолет «ТТ», 68 набоїв та значну кількість особистих рукописів, записників та підпільної літератури. Весь опис вилученого майна займає у справі 11 аркушів [2, арк. 12–22].

Після затримання Я. Богдан, очевидно, був залучений чекістами до співпраці, брав участь у кількох заходах з виявлення підпільників. Саме тому з 19 жовтня до 15 травня 1952 р. він не сидів у тюрмі, а знаходився, мабуть, під особливим наглядом чекістів. Однак, як свідчить постанова про арешт від 03 травня 1952 року, своїх головних обіцянок – допомогти остаточно ліквідувати підпілля на Дрогобищині – він не виконав, за що і був заарештований. У документах зазначено, що Я. Богдан не відмовився від своїх поглядів щодо необхідності створення незалежної Української держави, не захотів допомагати органам радянської влади у боротьбі проти українського підпілля [2, арк. 1–4].

Як відзначено у звинувачувальному висновку, у 1952 році Я. Богдан утримувався у Дрогобицькій тюрмі, де його допитували

слідчі УМДБ. На допитах вони з'ясували подробиці його діяльності у 1944–1951 роках, зміст його друкованих праць, подробиці біографій його друзів-підпільників.

За вироком Військового Трибуналу Прикарпатського військового округу від 28 листопада 1952 року, Я. В. Богдан був засуджений за ст.ст. 54-1 «а», 54-8, 54-11 КК УРСР до найвищої міри покарання – розстрілу [2, арк. 313]. Вирок було виконано 10 лютого 1953 року [2, арк. 323].

Радянська влада намагалася не допустити того, щоб твори підпільних письменників такого рівня залишились для нащадків. У цьому, мабуть, проявилось роздратування, невдоволення, а також страх перед правдивою інформацією, яка містилась у друкованих виданнях підпілля ОУН. 6 травня 1953 р. всі друковані матеріали, вилучені у Я. Богдана під час арешту, були спалені як антирадянська література [2, арк. 330–333]. Однак знищити всі книги, видані та поширені підпіллям, навіть у радянській владі можливості не було.

Відновлення історичної справедливості щодо діяльності українського визвольного руху та посмертна реабілітація для Я. Богдана прийшла вже після встановлення незалежності України. 29 серпня 1995 року прокуратура Львівської області, згідно зі ст. 1 Закону України від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», реабілітувала Я. В. Богдана «за відсутністю сукупності доказів, підтверджуючих обґрунтованість притягнення до кримінальної відповідальності» [2, арк. 348].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що Ярослав Богдан (1915–1953 рр.), родом з простої української родини, вихованець Львівського університету, у 1944–1951 рр. виконав чималий обсяг роботи для підготовки друкованих видань Карпатського краю ОУН, які інформували українське населення про правдиві події в Україні і світі. Він відіграв важливу роль у налагодженні друку підпільних праць ОУН у повоєнні роки. Серед них були журнали

«Шлях перемоги», «Чорний ліс», видання для молоді, різноманітні інформаційні та періодичні видання.

Я. Богдан у 1950–1951 рр. став одним із найбільш знаних підпільних авторів ОУН. Окрім редакторської роботи, він став автором більше 15 статей, які вийшли окремими виданнями у підпільних друкарнях.

У Я. Богдана був вибір: не йти у підпілля, спробувати виїхати за кордон, де, скоріше за все, він міг би стати відомою людиною в українській діаспорі. Однак, він пішов шляхом безкомпромісної боротьби проти поневолювачів України і віддав своє перо службі українському визвольному рухові. Мабуть, він розумів, що рано чи пізно потрапить до рук МДБ, однак залишився вірним ідеї боротьби за відновлення незалежності Української держави.

Після арешту Я. Богдан був вимушений брати участь в операціях МДБ, внаслідок яких загинуло кілька підпільників. Однак на повноцінну співпрацю з радянськими каральними органами він так і не погодився. Перебуваючи у тюрмі МДБ, Я. Богдан відмовився від пропозицій чекістського керівництва брати активну участь у виявленні підпільників Дрогобиччини. Саме за це у травні 1952 р. він був повторно заарештований, а згодом засуджений до вищої міри покарання.

Творча спадщина Я. Богдана ще чекає на свого дослідника. Найвідомішою ж його працею, що вийшла друком у підпіллі, була брошура «Чому ми за Українську самостійну соборну державу?» (видавалася в різних типографіях у 1950, 1951 рр.). У ній він обґрунтував необхідність створення незалежної Української держави, яка мала гарантувати вільний розвиток українського народу, його економічне, політичне та культурне зростання. Саме це завдання було головним у діяльності ОУН і УПА.

Вважаємо, що у відновленій Українській державі давно назріла потреба більш детально вивчити біографію Я. Богдана, видати праці та належно вшанувати його пам'ять.

ДЖЕРЕЛА

1. ГДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 37. – Арк. 50-52.
2. ГДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 6. – Арк. 340-360.
3. ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75196-ФП.
4. Льницький В. Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945-1952). – Дрогобич : «Вимір», 2009. – 368 с.
5. Льницький В. Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р. – 1952 р.) / Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне, 2009. – С. 207-212.
6. Льницький В. І. Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945-1952) : Автореферат дис... канд. іст. наук / Інститут українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича, Інститут народознавства НАН України. – Львів, 2010. – 16 с.
7. Іщук О. Розшук органами державної безпеки УРСР керівника головного осередку пропаганди ОУН(б) Петра Федуну в 1944-1951 рр. – К., 2008.
8. Іщук О., Ніколаєва Н. Ликвідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій Організації українських націоналістів в 1944-1954 рр. – К., 2007.
9. Іщук О. С. Стаття Ярослава Богдана «Міжнародний огляд» як віддзеркалення поглядів підпілля ОУН на закінчення Другої світової війни // Етнічна історія народів Європи. – № 19. – 2005. – С. 142–148.
10. Стасюк О. Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН (1941-1954 рр). Автореферат дис. ... канд. іст. наук / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2004. – 20 с.
11. Стасюк О. Видання ОУН(б) післявоєнного періоду: тематичний огляд публікацій // Український визвольний рух. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2006 – Збірник 6. – С. 148–169.
12. Стасюк О. Підпільні видання ОУН-УПА (40–50 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доповіді та повідомлення другої Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 21–22 грудня 1994 р. / НАН України. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Науково-дослідний центр періодики. Відп. ред. М. М. Ромашок. – Львів–Житомир, 1994. – С. 70–74.
13. Стасюк О. Підпільні видання ОУН-УПА 40-50 рр. // Історія. Частина II: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців, 26-29 серпня 1996 р. / Міжнародна асоціація українців та ін. Упоряд. С. Кульчицький, В. Даниленко. Відп. ред. Я. Ісаєвич. – Харків : Око, 1996. – С. 164–168.
14. Стасюк О. Й. Видавничо-пропагандивна діяльність ОУН (1941–1953 рр.). – Львів, 2006. – 384 с.
15. Стасюк О. Й. Видання ОУН(б) післявоєнного періоду: тематичний огляд публікацій // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів : Видавництво «Мс», 2006. – Збірник 6. – С. 148–169.
16. Стасюк О. Й. Ідейно-політична стратегія ОУН(б) повоєнного періоду // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2006. – Збірник 8. – С. 253–276.
17. Стасюк О. Й. Контроль за виготовленням та поширенням підпільних друків у системі видавничо-пропагандистських структур ОУН (1944–1953) // Український визвольний рух. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2007. – Збірник 11. – С. 95–118.